

BOA als sterke schakel van geïntegreerd lokaal beleid

Ambities rond kwetsbare gezinnen en kinderen

Gemeenschappelijke adviesnota als bijdrage aan het inspiratiekader rond de Buitenschoolse Opvang en Activiteiten (BOA) van het Agentschap Opgroeien vanwege het Netwerk tegen Armoede, Levl, Demos en de Gezinsbond.

Inleiding

Het nieuwe decreet op de Buitenschoolse Opvang en Activiteiten (BOA) biedt lokaal kansen om bestaande (en nieuwe) activiteiten en diensten beter op mekaar af te stemmen in functie van optimale ontwikkelingskansen van kinderen en met extra aandacht voor kwetsbare kinderen.

Intussen werkt het Agentschap Opgroeien een inspiratiekader uit voor BOA, gericht op lokale besturen en netwerken. Vanuit Het Netwerk tegen Armoede, Levl, Demos en de Gezinsbond willen we dit inspiratiekader aanvullen met specifieke aanbevelingen vanuit onze terreinervaring met kwetsbare gezinnen. We waarderen daarbij de openheid van het Agentschap Opgroeien om verschillende partners te betrekken in deze zoektocht en ook ruimte te bieden voor onze bijdrage.

De strijd tegen gezinsarmoede lukt volgens ons het best wanneer BOA een sterk onderdeel vormt van een geïntegreerde werking die de verbinding maakt tussen verschillende levensdomeinen zoals welzijn, werk/inkomen, gezin, vrije tijd, onderwijs en wonen. In deze nota stellen we aan de lokale besturen en lokale aanbieders voor om een aantal belangrijke ambities na te streven ter realisatie van zo'n geïntegreerde aanpak voor kwetsbare kinderen en gezinnen.

Deze ambities zijn niet ingegeven vanuit theoretische modellen maar zijn inzichten gegroeid uit de praktijkervaring van basiswerkingen¹ en mensen die zich op het terrein inzetten voor kwetsbare kinderen en hun ouders. Deze basiswerkingen staan heel dicht bij mensen die door socio-economische en culturele drempels moeilijk aansluiting vinden bij de samenleving en weinig gebruik maken van (publieke) diensten en voorzieningen in de kinderopvang, het jeugdwerk en het cultuur- en sportaanbod. Wij zijn ervan overtuigd dat de aansluiting met buitenschoolse activiteiten een opstap kan zijn voor achtergestelde groepen om naast het recht op vrije tijd ook andere sociale grondrechten te realiseren.

BOA heeft veel potentieel als instrument tegen gezinsarmoede maar ook hier loert het mattheuseffect om de hoek: BOA is heel aantrekkelijk voor ouders uit de middenklasse die een kwaliteitsvolle opvang voor hun kinderen zoeken. In de huidige kinderopvang zien we nu ook al een ongelijke deelname vanwege kansarme kinderen en ouders. Reguliere dienstverlening is doorgaans meer toegankelijk voor de 'gemakkelijke' doelgroep van kansrijke kinderen die vlot bereikbaar zijn. Er zijn dus extra inspanningen nodig om kansarme kinderen en hun ouders (meer) te bereiken.

We doen daarom appel aan de lokale besturen en de aanbieders uit het middenveld om de sociale functie van BOA voluit als een sterke pijler van het lokaal sociaal beleid uit te bouwen. Als daarbij lokale armoede-organisaties en verenigingen van mensen met migratieachtergrond betrokken zijn en erkend worden in hun ervaringskennis, zal de lokale samenwerking leiden tot meer draagvlak en een positief effect hebben op de strijd tegen gezinsarmoede.

We vragen een sterke inspanning van lokale besturen en aanbieders om de voorgestelde ambities te realiseren. Maar om echt succesvol te zijn blijft structurele armoedebestrijding en een impactvol zorgbeleid rond kwetsbare gezinnen vanwege de federale en Vlaamse overheid, onontbeerlijk. Ook de realisatie van de Europese Kindergarantie² vormt een belangrijke uitdaging in het ontwikkelen van een sterkere bescherming tegen (gezins-) armoede. Daarnaast is het, zowel op lokaal als op Vlaams niveau noodzakelijk om zicht te krijgen op welke gezinnen en kinderen uit de boot vallen omdat ze geen beroep (kunnen) doen op dienstverlening inzake opvang en vrije tijd (non take-up). Monitoring op Vlaams niveau blijft dus nodig.

In de paragrafen hieronder benoemen we 10 belangrijk ambities waarmee BOA een verschil kan maken voor kwetsbare kinderen en hun gezinnen. Na een omschrijving van de ambitie en waar mogelijk een praktijkillustratie, geven we concrete tips voor gemeentebesturen om de ambitie waar te kunnen maken.

¹ Het overzicht van de basiswerkingen die deze nota inspireerden en is toegevoegd als bijlage.

² In de EU-aanbeveling 2021/1004 is opgenomen dat elke lidstaat een nationale kindergarantie-coördinator moet aanwijzen om een beleidskader/actieplan te ontwikkelen dat de sociale uitsluiting van kinderen aanpakt.

Ambitie 1: BOA is bereikbaar, beschikbaar, bruikbaar en begrijpbaar voor kwetsbare gezinnen.

Willen we echt bruggen slaan naar het aanbod, dan moeten we voldoende oog hebben voor drempels inzake bereik- en beschikbaarheid, begrijpbaarheid en vooral ook bruikbaarheid.

Goede praktijk: de vzw Brede School Beringen (voorheen: “De Terrilling”) voorziet een aanbod van naschoolse vrijetijdsactiviteiten voor kinderen tot 12 jaar die in Beringen-Mijn en Beverlo wonen. De activiteiten gaan door op verschillende locaties in de buurt: in de 4 basisscholen, het zwembad, op de site van Be-Mine, de stedelijke academie SAMWD, enz. Het aanbod is afgestemd op de interesses van de kinderen: dans- en circustechnieken, koken, loopsessies, ...

De layout van de brochure van de brede school is ondertussen goed gekend bij de leerlingen. De verplaatsing naar de activiteiten kan met de fiets of te voet. Soms brengt een ouder of een leerkracht de kinderen met de auto. Via minimaal deelnamegeld en eenvoudig inschrijven wordt de drempel laag gehouden. Meer info: <https://www.rimo.be/project/brede-school-beringen/>

Het is belangrijk dat ouders via diverse kanalen en op verschillende plaatsen informatie krijgen over héél het aanbod op het grondgebied van de gemeente/stad, ook dat van externe organisaties en partners. Kwetsbare ouders hebben hulp nodig bij het inschrijven. En uiteraard moet het aanbod ook bereikbaar zijn, in het bijzonder voor ouders die niet beschikken over een eigen vervoermiddel. Een doordacht gediversifieerd aanbod verhoogt de kans op een bruikbaar aanbod ten gunste van gezinnen met bijzondere noden.

Tips voor lokale besturen en aanbieders

- Zorg voor een brede en diverse programmatie van de BOA-activiteiten, zodat ook kwetsbare kinderen kinderen kunnen kennismaken met zaken die voor hen nieuw zijn en hun blik verruimen.
- Bekendmaking van het aanbod vereist een volgehouden communicatie, in de eerste plaats met de ouders. Investeer intensief in een laagdrempelige voorstelling van het aanbod dat de doelgroep bereikt.
 - Zorg voor een bundeling van het aanbod in een kalender die men op vaste momenten verspreidt. Scholen zijn een interessant infokanaal voor ouders.
 - Werk daarnaast samen met lokale partners een beleid uit om actief en outreachend kwetsbare gezinnen te informeren over het aanbod.
 - Werk samen met werkingen die kwetsbare gezinnen vertegenwoordigen om deze info laagdrempelig en op maat aan te bieden
- De digitale kloof maakt dat kwetsbare kinderen moeilijker ingeschreven geraken. Omdat niet alle ouders over voldoende digitale vaardigheden beschikken en/of niet

digitaal uitgerust zijn, zijn niet-digitale informatiekkanalen en fysieke dienstverlening (zeker inzake inschrijving) nodig.

- Werk een duidelijk beleid zodat BOA bruikbaar is voor verschillende groepen:
 - gezinnen met kinderen in verschillende leeftijdsgroepen (uren op elkaar afstemmen)
 - ouders met kleuters die vakantieopvang nodig hebben
 - kinderen met een specifieke zorgnood of handicap
 - ouders die geen vaste werkuren hebben, deeltijds werken of die niet van tevoren weten wanneer ze opvang nodig hebben omwille van hun werksituatie of omdat ze werkzoekend zijn
 - kinderen die niet in de gemeente gedomicilieerd zijn maar er wel schoollopen of er logeren bij grootouders
 - kinderen die tijdelijk verblijven in pleeggezinnen of in een co-ouderschapsregeling verblijven in de vakantiemaanden.
- Voorzie een voorrangsregeling voor broers en zussen, voor alleenstaande ouders en ouders in armoede, en voorzie urgente of occasionele opvangplaatsen voor kinderen van wie de ouders werk zoeken of hun werkuren niet van tevoren kennen.
- Werk zoveel mogelijk op maat en sta open voor wijzigingen in de opvangregeling. Het leven van (kwetsbare) verandert voortdurend, dus ook de opvangbehoefte.

Zorg dat activiteiten bereikbaar zijn met de fiets of het openbaar vervoer. Help de ouders in het uitzoeken van de juiste (en goedkoopste) reisweg. Spreek op bereikbare plaatsen af en maak samen de verplaatsing bij daguitstappen en bezoeken.

Ambitie 2 : BOA staat garant voor betaalbaarheid

Zonder de focus op betaalbaarheid is toeleiding naar vrije tijd voor kansengroepen quasi onmogelijk. Met de UiTPAS of eigen kortingssystemen en -kaarten kunnen lokale besturen en aanbieders dit mogelijk maken, ook binnen BOA. Nóg beter is de keuze voor automatische rechtentoekenning.

Goede praktijk : In Eeklo wordt de Meetjesland UiTPAS met kansentarief gekoppeld aan de buitenschoolse kinderopvang: voor wie hier recht op heeft, wordt er - mits toestemming - meteen aangeduid bij welke voorziening de kinderen zijn aangesloten.

Kinderopvang is duur voor wie weinig middelen heeft. Kinderen die er het meeste baat bij hebben, vallen hierdoor vaak uit de boot. Door te voorzien in een sociaal tarief, korting voor het tweede en volgende kind, een systeem om inschrijvingskosten te spreiden of andere maatregelen, kunnen gemeenten en opvangaanbieders de betaalbaarheid sterk verhogen.

Door het systeem van de UiTPAS te integreren in het BOA-aanbod ontstaan veel mogelijkheden. Kinderen leren daardoor plekken kennen en kunnen samen met de ouders op andere momenten ook gebruik maken van dit brede, betaalbare aanbod .

Maar ondanks alle inspanningen blijft er ook voor de UiTPAS of andere kansenvormen een non-take-up bestaan: niet iedereen die er recht op heeft, vraagt er één aan. Je kan het dus beter omdraaien en kiezen voor een automatische rechtentoekenning. Gemeenten kunnen via de Kruispuntbank opvragen welke inwoners recht hebben op de verhoogde tegemoetkoming en via het eigen ocmw of partnerorganisaties kunnen ook gezinnen die begeleid worden vanuit de hulpverlening, gezinnen met een schuldenlast,... toegeleid worden tot de BOA aan een sociaal tarief.

Van zodra gezinnen gebruik maken van BOA, kan vervolgens vanuit de kinderopvang heel actief en aanklampend het gebruik van de UiTPAS worden gepromoot. Zo functioneert de BOA-voorziening als opstap en toeleider voor het ganse gezin.

Tips voor lokale besturen en aanbieders

- Zorg dat de opvang betaalbaar (en waar mogelijk inkomensgerelateerd en gezinsgemoduleerd) is voor iedereen, ook voor grote gezinnen, gezinnen die leven van één inkomen, mensen in armoede enz.
- Wees steeds transparant over het hele kostenplaatje én de kortingsmogelijkheden naar gezinnen, maar discreet over effectieve kortingen en sociale tarieven voor een specifiek gezin naar andere kinderen en gezinnen toe.
- Ken het recht op een sociaal tarief voor de kinderopvang automatisch toe voor mensen met een verhoogde tegemoetkoming en OCMW-cliënten. Spreek met andere welzijnspartners af binnen welk kader ook zij kunnen toeleiden naar BOA aan een sociaal tarief.
- Promoot vanuit de kinderopvang het gebruik van de UiTPAS of het eigen kortingsysteem en zet actief in op een aanbod waarvoor dit kan gebruikt worden, zeker tijdens de vakantieperiodes zoals zwemmen, sporten, theater, museumbezoek, ...
- Onderzoek hoe je de UiTPAS of het eigen kortingssysteem lokaal of intergemeentelijk kan versterken tot een breder aanbod met meer deelnemers.

Ambitie 3 : BOA biedt ontplooiingskansen voor alle kinderen.

Door laagdrempelige prikkels rond jeugdwerk, sport en cultuur te introduceren in de (directe) omgeving van kinderen, stimuleert BOA het plezier van vrijetijdsbesteding te ontdekken en duurzaam te beleven.

Goede praktijk: VANKLEINSAFAAN is een kunstproject met verschillende disciplines dat de allerkleinsten verbindt met hun omgeving. De kunstenaars bezoeken de laagste kleuterklassen en crèches en (allerlei andere) culturele en groene plekken in de buurt. Op de familie-zondagen komen de gezinnen de creaties van de kunstenaars, ontstaan tijdens de VANKLEINSAFAAN residenties, bewonderen. Dit kunstproject leent zich

eveneens als activiteit voor de buitenschoolse opvang. <https://www.cie-squeezz.com/vankleinsafaan.html>

Kunnen deelnemen aan vrije tijd is van groot belang voor kinderen die in maatschappelijk kwetsbare situaties opgroeien, maar heel wat drempels bemoeilijken de toegang. Het leren kennen van het aanbod is een eerste belangrijke en arbeidsintensieve stap. Dankzij BOA kunnen kinderen kennismaken met een voor hen onbekend aanbod. Maar BOA moet ook verder reiken dan 'kennismaken', BOA moet bruggen slaan opdat kinderen echt duurzaam gebruik (blijven) maken van het vrijetijdsaanbod.

Tips voor lokale besturen en aanbieders

- Zaadjes van interesse en passie ontkiemen het best in goede grond. Wees er daarom zorgzaam voor dat de kennismaking niet leidt tot extra kwetsuren. Vaak is er een afstand met de regels en gewoonten die gelden in de eigen leefwereld van kwetsbare kinderen en gezinnen. Laat het contact met het nieuwe aanbod daarom in een positief en veilig kader tot stand komen. Het is belangrijk dat begeleiders getraind worden om oog te hebben voor de leefwereld waar kinderen uit komen en aandacht te hebben voor processen van uitsluiting.
- Van zodra de kinderen via de BOA toegeleid en ingeschreven zijn in bijvoorbeeld de sport- of jeugdclub blijft een informele en formele opvolging vereist met kind, ouders en aanbieders. Bouw vanuit deze individuele opvolging aan duurzame samenwerkingsverbanden met vrijetijdsaanbieders om drempels blijvend weg te werken ten gunste van alle kinderen.
- Betrek de deelnemers en hun gezinnen. Geef kinderen en jongeren inspraak bij de uitwerking van het programma in wat zij willen beleven en leren. Laat hen mee de evaluatie maken van hun eigen ontwikkelingstraject.
- Werk aan inclusie van mensen in armoede vanuit een positieve beeldvorming zowel in communicatie naar de brede bevolking als in de directe contacten met kwetsbare gezinnen. Ondersteun waar het moeilijker gaat, maar benoem ook vooral de positieve stappen. Een positieve benadering doet het vertrouwen van kwetsbare gezinnen in de BOA toenemen met een positief effect op de deelname van de kinderen

Ambitie 4: Een sterk lokaal BOA-netwerk bestrijdt armoede

Buitenschoolse opvang als onderdeel van een geïntegreerd aanbod veronderstelt een goede samenwerking vanuit gelijkwaardigheid tussen verschillende actoren. Zo iets komt niet vanzelf tot stand en het vergt sterke netwerkregisseurs en voldoende tijd om hierop in te zetten.

Goede praktijk : In Eeklo werkt de brugfiguur van de vereniging waar mensen in armoede het woord nemen 'De Kring' als toeleider en signaalgever vanuit het samenwerkingsverband dat door het Huis van het Kind wordt ondersteund. De vrijetijdsdiensten (jeugd, sport, cultuur, buitenschoolse opvang,) overleggen regelmatig en werken aan de toegankelijkheid van hun aanbod. Het speelplein en de buitenschoolse opvang werken samen en het sport – theaterkamp is het resultaat van een kruisbestuiving tussen de diensten sport en cultuur.

Meer info: <https://netwerktegenarmoede.be/nl/lid-verenigingen> en <http://www.wijkcentrumdekring.be/>

Gezien er lokaal reeds verschillende netwerken bestaan op het vlak van vrije tijd, welzijn, kinderopvang, opvoeding en onderwijs is een goede coördinatie en afstemming tussen de netwerken en over de verschillende netwerken heen meer dan ooit van belang.

Heel wat gemeenten hebben intussen ook een Lokaal Netwerk Vrijetijdsparticipatie dat specifiek inzet op toegankelijke vrije tijd voor mensen in armoede, al dan niet in partnerschap met het lokale Huis van het Kind en initiatieven voor buitenschoolse opvang. De sociale partners uit het middenveld dienen voldoende gewicht te krijgen in de netwerken om écht de stem van hun achterban te kunnen laten meetellen.

Tips voor lokale besturen en aanbieders

- Haal winst uit transversaal en geïntegreerd werken: er is al een hele weg afgelegd in de sectoren vrije tijd, jeugdwerk, sport om kwetsbare gezinnen te bereiken, toe te leiden en te laten participeren. Valoriseer dit.
- Breng in kaart welke bestaande netwerken reeds actief zijn op het grondgebied : Lokaal Netwerk Vrijetijdsparticipatie, Huis van het Kind, permanent armoede-overleg, enz
- Betrek hun know-how bij het uitwerken van concrete samenwerkingen rond BOA en vermijd dat deze netwerken naast elkaar werken. Investeer in tijd en personeel om de netwerken verder uit te bouwen en te regisseren : wat wordt waar besproken? wie zit in welk netwerk? wie heeft welk mandaat ? ...
- Werk samen aan een gedeelde visie om de sociale functie van het BOA-decreet waar te maken. Het is belangrijk dat deze visie niet enkel vertrekt vanuit de logica van de vrijetijdsaanbieders of de kinderopvang, maar ook vanuit een analyse van armoede en diversiteit. Een voorwaarde voor een gelijke kansenbeleid is de gelijkwaardige positie van organisaties die opkomen voor achtergestelde groepen in het netwerk.

Ambitie 5: BOA draagt bij tot een positieve kijk op diversiteit

BOA biedt een ideaal oefenveld om op een positieve manier in te spelen op de talige, culturele en socio-economische diversiteit die aanwezig is bij groepen kinderen en in buurten. Wanneer de begeleiders de verschillen tussen de kinderen kunnen (h)erkennen, kunnen zij deze diversiteit inzetten voor een rijk en uitdagend speel- en leerklimaat.

Goede praktijk : Vereniging waar mensen in armoede het woord nemen 'Samen Divers' in Oostende werkt via laagdrempelige zomerkampen mee aan taalverwerving en vrijetijdsbeleving, voornamelijk gericht op kinderen van nieuwkomers. Mensen van verschillende origine zijn betrokken in de organisatie van de activiteiten en voelen er zich thuis. Ouders worden vertrouwd gemaakt met het reguliere vakantie-aanbod. Meertaligheid wordt gezien als iets positief. Het lokale bestuur werkt samen met basisscholen, brugfiguren en verenigingen die de ouders bereiken.

Meer info: <https://netwerktegenarmoede.be/nl/lid-verenigingen> en <http://www.sdv.be/>

Een positieve omgang met meertaligheid, een pedagogische en motiverende aanpak werkt beter dan een bestraffende aanpak bij kinderen die hun moedertaal spreken in plaats van het Nederlands. Straffen werken demotiverend en nemen het veilig gevoel bij kinderen weg. Kleine kinderen schakelen onbewust en spontaan over van de ene naar de andere taal. Een straf kan dan heel onrechtvaardig aangevoeld worden.

Een klimaat van vertrouwen en veiligheid is de basis om tot leerkansen in de vrije tijd te komen. Een anti pest-beleid is essentieel om racisme, discriminatie en andere vormen van uitsluiting, zowel vanwege begeleiding als vanwege deelnemers, te counteren. Door kinderen zelf aan het woord te laten, kunnen zij kunnen heel interessante feedback geven over het aanbod en hun band met de begeleiders.

Een bijzondere doelgroep zijn de kinderen zonder wettig verblijf. Men veronderstelt vaak dat het aansluiten of inschrijven van deze kinderen - omdat ze problemen hebben met de verblijfswetgeving - problemen geeft met de verzekering en deelname aan officiële wedstrijden. Dikwijls zijn deze aanbieders niet op de hoogte van mogelijkheden of aangepaste regelgeving die het lokale bestuur of de koepel toch ontwikkeld heeft voor deze groep kinderen (de Belgische voetbalbond heeft bijvoorbeeld aangepaste regelgeving die deelname aan officiële competitiewedstrijden mogelijk maakt).

Tips voor lokale besturen en aanbieders

- Hou bij het uitwerken van het aanbod rekening met de diversiteit in de leefwereld van kinderen (cultuur, religie, sociale achtergrond, taal, gender, handicap) opdat het aanbod de kinderen aanspreekt. Verenigingen die werken met bepaalde doelgroepen zijn hierbij interessante partners.
- Een antipestbeleid helpt om racisme en discriminatie te counteren (zie <https://kieskleurtegenpesten.be>).
- Probeer het sociaal-culturele aanbod van verenigingen mee plaats te geven in

het geïntegreerd aanbod. Of minstens een dialoog aan te gaan met de verenigingen die dit aanbieden. Betrek hen bij het lokaal samenwerkingsverband.

- Besteed aandacht aan uitsluitingsmechanismen bij kinderen zonder wettig verblijf en zoek oplossingen voor administratieve obstakels. Vele gezinnen zonder wettig verblijf kennen het aanbod niet. Overbrug drempels van angst, wantrouwen, beperkte mobiliteit, geen toegang tot kansenvelden, geen financiële middelen Wees aandachtig voor signalen die kunnen wijzen op achterliggende problematieken die de gezinnen treffen, zoals uitbuiting en misbruiken (vb malafide werkgevers).

Ambitie 6: Een diverse medewerkersploeg maakt BOA sterker

Een ploeg van personeel en vrijwilligers met verschillen in cultuur, leeftijd, geslacht, socio-economische achtergrond, brengt verschillende zienswijzen en werkwijzen samen tot een sterker collectief. Een diverse groep van begeleiders weerspiegelt tevens de deelnemersgroep, zowel etnisch-cultureel als sociaal.

Goede Praktijk: In het Brussels Gewest zijn er veel BOA-initiatieven die een diverse begeleidingsploeg hebben. IBO De Verliefde Wolk is er één van. Dit IBO streeft actief naar een begeleidingsploeg die de diversiteit van de kinderen die naar hun opvang komen weerspiegelt en slaagt daar ook in:

https://www.bredeschoolmolenbeek.be/nl/organisaties/ibo_de_verliefde_wolk-258.html

Een diverse groep begeleiders zorgt voor meer herkenning en verbinding met kwetsbare doelgroepen. Het verlaagt drempels om zich in te schrijven en informatie te krijgen over de werking en het verbetert de communicatie met ouders over de opvolging van hun kind.

Het is belangrijk om ook in de vrijwilligersgroep diversiteit te krijgen. Op termijn komt dat ook een divers personeelsbeleid ten goede. Voor vrijwilligers (ook degenen zonder wettig verblijf) die hun Nederlands willen oefenen, ervaring willen opdoen en hun competenties versterken, kan de BOA oefenkansen bieden. Daarbij is het belangrijk om vrijwilligers groeikansen te geven en samen te werken met opleidingen en tewerkstellingsinitiatieven in de lokale omgeving.

Tips voor lokale besturen en aanbieders

- Integreer de acties rond diversiteit in de BOA in een algemeen beleid rond divers personeel en vrijwilligers bij het lokaal bestuur zelf, bij aanbieders van BOA en bij middenveldorganisaties.

- Vraag begeleiding aan diensten bevoegd voor het integratie - of diversiteitsbeleid van het lokale bestuur zelf en/of van het Agentschap Inburgering en Integratie. Dit is zeker nodig om een goede begeleiding te bieden bij het verwerven van het Nederlands. Een goed plan werkt met kleine stapjes op verschillende niveaus.

Ambitie 7: BOA zorgt voor sterke netwerken in en verbinding met de buurt en versterkt het netwerk van ouders en gezinnen

Een buitenschoolse kinderopvang die verbonden is met de buurt en met buurtorganisaties is een grote meerwaarde. Het zorgt voor netwerkversterking bij kinderen en hun ouders. Naast de sociale en economische functie realiseert BOA ook de netwerkversterkende functie naar kwetsbare gezinnen. Deze functie komt er niet vanzelf, er is een duidelijke en voortdurende focus en voldoende menskracht voor nodig.

Goede praktijk : Buurtwerk 't Lampeke (met kinderwerking Fabota als deelwerking) heeft een lange ervaring in samenwerkingsverbanden met diverse lokale en buurtorganisaties. De samenwerking richt zich op diverse thema's en grondrechten: vrije tijd, cultuur, onderwijs, gezondheidszorg, mobiliteit ... Ouders en kinderen krijgen hierdoor mogelijkheden om hun eigen netwerk uit te bouwen.

Tegelijk werkt men voortdurend aan de uitbouw van een brede en laagdrempelige opvoedingsondersteunende ontmoetingsplek voor kinderen én hun ouders. Op regelmatige basis zijn er gezinsgerichte activiteiten voor kinderen en ouders samen: daguitstap, gezinsvakantie, theaterbezoek, gezinskoor ... Ouders springen overdag vaak binnen met vragen en krijgen ook de kans om mee te werken binnen de organisatie. Het is essentieel om op een positieve manier samen tot actie te komen en tegelijk een plek te hebben om op adem te komen. Daarnaast is er ook gezinsondersteuning op maat, opnieuw in samenwerking binnen een sterk lokaal netwerk en met (buurt-)vrijwilligers. De oudergroep komt regelmatig (minstens) maandelijks samen met 20 tot 30 ouders. In deze oudergroep is er een mix van informele uitwisseling en ontmoeting, netwerkversterking, vorming en samen zoeken en discussiëren vanuit concrete vragen en noden.

Meer info: <https://netwerktegenarmoede.be/nl/lid-verenigingen> en <http://www.lampeke.be/>

Een aanbod dicht bij huis en in de buurt zorgt er voor dat gezinnen ook op andere momenten gebruik maken van deze plaatsen : een sportterrein, een leuk parkje, een sportclub,... Dit zorgt voor versterking van hun informele netwerken: je komt in de buurt de kinderen en volwassenen tegen die je ook in de opvang/werking ontmoet. Buurtgericht werken is ook drempelverlagend werken, want er zijn geen kosten en minder moeilijkheden rond mobiliteit, alles is bereikbaar te voet of met de fiets.

Kwetsbare gezinnen ervaren niet alleen problemen inzake vrije tijd en onderwijs. Een kinderopvang, die ingebed is of structureel samenwerkt met een basiswerking/buurtwerking kan zo uitsluiting op meerdere domeinen aanpakken in haar rol van brugorganisatie (zie ook www.overbruggen.be). De noden van de kwetsbare gezinnen worden duidelijker zichtbaar, buurtpartners (onderwijs, cultuur, gezondheid, ...) kiezen voor sterkere samenwerking en zetten samen acties op rond leefbaarheid (verkeer, buurtpark, groene ruimte, ontmoeting- en

speelplekken ...). Basis-uitgangspunt hierbij is de realisatie van sociale grondrechten voor de kwetsbare doelgroep.

Tips voor lokale besturen en aanbieders

- Verbind waar mogelijk de BOA-werking met de buurt, laat de BOA als voorziening 'deel uitmaken' van de buurt door mee beweging te maken en buurtontwikkeling te stimuleren.
- Zoek naar mogelijkheden om de buitenschoolse opvang te linken aan of te integreren in een organisatie die een gezinswerking heeft en nodig ouders uit voor deze gezinswerking. Die kan bestaan uit oudergroepen, individuele gesprekken/ondersteuning, gezinsvakanties, activiteiten voor ouders apart en met gezinnen samen ...

Ambitie 8: BOA werkt zowel aan ouderbetrokkenheid als aan ouderparticipatie van kwetsbare ouders

Ouders betrekken bij de buitenschoolse opvang en activiteiten van de kinderen heeft een significant positief effect op het functioneren en de sociaal-emotionele ontwikkeling van de kinderen. Ouders betrekken kan op tal van manieren. Ouderparticipatie is een vorm van ouderbetrokkenheid die ouders echt de kans geeft actief mee te werken en te denken. Kwetsbare ouders betrekken en zoeken naar manieren om hen mee laten participeren, verhoogt de kwaliteit van BOA enorm maar vergt tijd en middelen.

Goede praktijk: Een recente uitgave van het VBJK i.s.m. de vzw de voor Mensen vierdewereldgroep Aalst bevat heel wat good practices en tips rond ouderbetrokkenheid op school.

Meer info: <https://netwerktegenarmoede.be/nl/lid-verenigingen> en www.vierdewereldgroepaalst.be

Ook voor BOA zijn deze voorbeelden inspirerend:

[https://vbjk.be/files/attachments/.1309/brochure Betrokken scholen betrokken ouders 12 sleutels voor een goede ouder school samenwerking.pdf](https://vbjk.be/files/attachments/.1309/brochure_Betrokken_scholen_betrokken_ouders_12_sleutels_voor_een_goede_ouder_school_samenwerking.pdf)

Ouderbetrokkenheid stimuleren is een opdracht van iedere BOA-aanbieder.

Niet iedere ouder heeft evenveel tijd, interesses, competenties... maar iedere ouder wil graag weten hoe het met zijn kind gaat, is nieuwsgierig naar de activiteiten en de werking. De bal ligt daarbij in het kamp van de BOA zelf. Maak tijd en ruimte voor overleg, voor gesprek, laat ouders in de opvang komen, ga in op suggesties en vragen... Dat is de basis van ouderbetrokkenheid. Sommigen ouders, ook kwetsbare gezinnen willen meer. Hen kan je

vragen om mee te helpen, te denken, op uitstap te gaan... kortom om aan ouderparticipatie te doen. Zie ouders als partner in de werking en als mede-expert over hun kinderen. Je kan nog een stap verder gaan en hen stimuleren tot vrijwilligerswerk en medezeggenschap in de organisatie. Voorzie hiervoor dan wel de nodige tijd en personeelsinzet.

Tips voor lokale besturen en aanbieders

- Stel een beleid op inzake ouderbetrokkenheid. Hiervoor zijn tal van tips en tricks beschikbaar (zie de link naar de publicatie van VBJK hierboven).
- Voorzie inzake ouderbeleid een scala aan manieren om tegemoet te komen aan de diversiteit van gezinnen in je BOA
- Om kwetsbare ouders écht te laten participeren, dient men aandacht te hebben voor onderlinge uitsluitingsmechanismen. Armoedeverenigingen en etnisch-culturele organisaties kunnen een belangrijke rol spelen bij het mee organiseren van participatie van kwetsbare ouders. Zij verdienen dan wel erkenning en extra middelen voor deze inspanning, die veelal buiten hun reguliere activiteiten valt en dus extra mankracht van vrijwilligers of medewerkers en bijkomende tijdsinvestering vereist. Participatietrajecten in samenwerking met verenigingen lopen best over een lange tijd zodat er grondig kan gewerkt worden.

Ambitie 9: BOA en onderwijs versterken elkaar vanuit een eigen specifieke taak en rol

Een geïntegreerde aanpak tussen BOA en de onderwijsactoren is nodig om de leerkansen van kinderen te versterken. We pleiten daarbij voor sterke en structurele samenwerkingen. Daarbij mag het wel niet de bedoeling zijn dat BOA een louter verlengstuk is van het onderwijs. BOA en het onderwijs zijn hierin aanvullend met een eigen rol voor elke speler. Zorgzaam omgaan met het aanbod van bijvoorbeeld huiswerkbegeleiding en de realisatie van een divers vakantie-aanbod op maat ipv. zomerscholen is daarom essentieel. Sterk onderwijs doorheen het schooljaar en een creatieve invulling van BOA kunnen leerachterstand bestrijden.

Goede praktijk: de brug tussen tussen buurtwerk 't Lampeke en de Sint-Jansbasisschool in Leuven is verduurzaamd [in een structureel samenwerkingsverband](#). De intensieve samenwerking tussen schoolteam en het team van kinder- en buurtwerkers zorgt voor krachtenbundeling en expertise-deling, zowel rond de kinderen als rond de ouders/gezinnen. Expertise rond armoede en uitsluiting wordt gedeeld met leerkrachten en CLB. Men werkt samen rond de digitale kloof, leerachterstand en -ondersteuning en goed beleid rond schoolkosten. Tijdens het vakantiespeelplein van buurtwerk 't Lampeke is er veel aandacht voor taalverwerving en algemene ontwikkeling. Kinderen van middenklasse-gezinnen krijgen vaak veel leerkansen tijdens de vakantie. De buurtwerking vervult deze rol voor de kinderen die zij in de zomer bereikt. Er wordt sterk ingezet op leerrijke, speelse en boeiende vakantie-activiteiten.

Een duurzame samenwerking tussen BOA en de scholen is cruciaal. Om het met een cliché te zeggen: 'it takes a village to raise a child'. Een goede samenwerking hoeft zich niet te beperken tot logistiek en infrastructuur, al kan een gedeelde locatie de drempel zeker verlagen. Begeleiders in de buitenschoolse opvang hebben vanuit hun werking vaak een goede kennis van de kinderen en hun ouders. Voor sommige ouders en kinderen is de drempel naar opvang lager dan die naar de school, waardoor er kansen liggen om via samenwerking tot een 'warme transitie' te komen. Dus ook op het vlak van het informeren van ouders, het uitwisselen van informatie, het delen van expertise, het opzetten van gezamenlijke projecten... is er vaak meer mogelijk.

Het onderwijs en de BOA vormen daarbij twee belangrijke puzzelstukken in de ontwikkeling van een kind: verschillend maar aanvullend. Waar in het ene geval de nadruk ligt op het formeel leren in een stimulerende context, ligt in het tweede geval de nadruk op spel en informeel leren, belangrijk voor een brede persoonlijke ontplooiing. Heel veel sociaal leren vindt immers vooral ook plaats in informele contexten. Toch komt deze vorm van leren soms onder druk te staan door schoolse verwachtingen die leven bij sommige ouders en onderwijsactoren t.a.v. de buitenschoolse opvang.

Er is soms een grote nadruk op 'bijwerken voor school' via huiswerkklassen en studiebegeleiding. Ook de zogenaamde 'zomerscholen' creëren niet zelden hoge verwachtingen op het vlak van het schoolse leren. Voor specifieke groepen – bijvoorbeeld anderstalige nieuwkomers - en kinderen met leerproblemen is remediëring uiteraard zinvol, maar ga hier heel omzichtig mee om zodat het niet ten koste gaat van fijne vrije tijd voor kinderen. Want wanneer remediëring via deze weg niet lukt, leidt dit tot in sommige gezinnen tot spanningen.

Het is daarom belangrijk alert te zijn voor de druk die op sommige kinderen (ook zij die niet deelnemen aan BOA) wordt gelegd. Vanuit deze inzichten zijn er ook mogelijkheden tot samenwerking en expertisedeling tussen onderwijs en BOA. Zo kan het LOP (lokaal overlegplatform in het kader van gelijke onderwijskansen) en/of lokaal samenwerkingsverband de scholen stimuleren om een sociaal huiswerkbeleid op te stellen dat rekening houdt met de mogelijkheden en de draagkracht van de kinderen en hun gezinnen.

Dat BOA – en in het verlengde daarvan vakantieactiviteiten als taalkampen,... - extra kansen biedt voor het opdoen van bijkomende vaardigheden, voor het aanleren van de taal,.. kunnen we alleen maar aanmoedigen. Maar BOA mag niet louter als een verlengstuk gezien worden van het onderwijs. Door het recht op leren NAAST het recht op het vrije tijd te positioneren, worden zowel het leren als de vrije tijd verbreed.

Tips voor lokale besturen en aanbieders

- Investeer in goede samenwerking tussen BOA en de scholen (basis- én secundair) die verder gaat dan enkel het delen van de infrastructuur.
- Hou rekening met de noden en de leefcontext van de kwetsbare kinderen, zodat ze net wél toekomen aan leren daar waar het op de school soms niet zo goed lukt.
- Investeer in de pedagogische rol van BOA via een kwaliteitsvol en toegankelijk aanbod in plaats van in zomerscholen. Stap tijdens de vakantie uit het schoolconcept en vermijd dat kinderen en jongeren opnieuw op de schoolbanken terecht komen.
- Betrek leerkrachten om in het BOA-spelaanbod leerprikkelers te verwerken. Zorg voor een prikkelrijke omgeving en laat kinderen in spelvorm kennismaken met een divers aanbod van kunst, wetenschappen, dans, natuureducatie, Help zo talenten te ontdekken en te ontwikkelen in een meer informele context.
- Stimuleer scholen om in te zetten op informatieverstrekking en outreach over schoolkeuze, aanmelden en inschrijven, VT-aanbod, remediëring en tussenkomsten, en zo een huiswerkbeleid op maat van alle kinderen uit te bouwen
- Leg aan ouders uit hoe BOA vanuit een divers palet aan werkvormen en activiteiten bijdraagt aan de ontwikkeling van kinderen zonder dat hiervoor gekozen moet worden voor huiswerkbegeleiding of zomerscholen.

Ambitie 10: BOA is alert voor het uitvallen van de kinderen + 10 jaar

Kinderen van rond de 10 jaar of ouder hebben een aanklappende manier van werken op maat nodig hebben om te blijven deelnemen aan de activiteiten. Dit is essentieel om te vermijden dat deze kinderen de hele tijd thuis zitten of op straat rondlopen, zeker in de vakantieperiodes wanneer de regelmaat van het schoolleven wegvalt.

Jeugdcentrum Transit uit Kortrijk werkt momenteel een visiedocument uit waarbij (jeugd)werkvormen worden aangepast aan verschillende leeftijdsgroepen. Bert Nauwynck (coördinator): "De exacte grens is moeilijk te trekken, maar door voldoende en gevarieerde methodieken gericht op de verschillende interesses van jongere tieners, is het mogelijk om hen te blijven uitdagen. In hun keuzes houden deze tieners ook al meer rekening met de voorkeuren van hun leeftijdsgenoten. Dat is cruciaal. We zoeken daarom ook naar manieren om niet op voorhand alles te strak te organiseren, met inschrijvingen te werken, ... Voor ons als organisator is dat ook een uitdaging, maar we willen ze aangaan. Beweging (cfr. Urban Sports) is daarbij belangrijk maar we zien ook veel interesse voor gaming en muziek. Als volwassene klinkt dit misschien raar, maar eigenlijk is dat een heel sociaal gebeuren".

<https://www.kortrijk.be/jctransit>

Heel vaak is er bij kinderen vanaf 10 jaar het gevaar dat ze niet meer naar de voorziening komen. Op deze scharnierleeftijd kan een sterk en verrijkend vrijetijdsaanbod een levensgroot verschil maken voor maatschappelijk kwetsbare kinderen. Kinderen moeten op een goede

manier leren om hun grenzen te verleggen. In een 'klassieke opvangbenadering' dreigt deze groep uit de boot te vallen. Daarom is ook hier een goede verbinding met de thuiscontext en de ouders zeer belangrijk.

Tegelijk hebben tieners soms ook nood aan vertrouwelijke gesprekken (experimenteren met relaties, ...) en een eigen plek, waar ze zichzelf kunnen zijn. En dit start al rond de leeftijd van 10 tot 12 jaar. Hierop inzetten is een must ifv. de verdere ontwikkeling als tiener/puber. Het zoeken en respecteren van de juiste balans in contact met ouders is dan ook belangrijk. Als dat evenwicht er niet is, kan de jongere mogelijk rebelleren en niemand nog vertrouwen, ook de BOA begeleiding niet.

Tips voor lokale besturen en aanbieders

- Wees extra aandachtig voor de uitval van kinderen + 10 jaar. Maak sterk contact met deze leeftijdsgroep. Neem zelf initiatief bij afwezigheden en blijf aanklappen.
- Zorg voor een prikkelend en gevarieerd aanbod waarin deze leeftijdsgroepen zich herkennen. Baseer dit ook op wat zij zelf willen, heel eenvoudig door dit aan hen te vragen en in gesprek te gaan.
- Verbind in een goede balans met de ouders.
- Maak met het BOA-netwerk optimaal gebruik van de signaalfunctie om ook structureel (en individu-overstijgend) problemen en uitdagingen aan te kaarten. Dit kan door een goede verbondenheid met de buurt, het preventiebeleid van de gemeente,...

Met dank aan de inbreng en inspirerende voorbeelden vanuit

- Buurtwerk 't Lampeke, Leuven
- Samen Divers, Oostende
- De Kring, Eeklo

- Vlos, Sint-Niklaas
- Vierdewereldgroep Mensen voor Mensen, Aalst
- Brede School Beringen (Rimo), Beringen
- Cie sQueezz kunsteducatie (Brussel / Amsterdam)
- IBO De Verliefde Wolk, Molenbeek
- Jeugdcentrum Transit, Kortrijk

Contact:

Katty Creytens, Netwerk tegen Armoede, katty.creytens@netwerktegenarmoede.be

Bart Ketelslegers, Demos, bart.ketelslegers@demos.be

Lutgard Vrints, Gezinsbond, lutgard.vrints@gezinsbond.be

Sanghmitra Bhutani, LEVL, sanghmitra.bhutani@levl.be (LEVL is de opvolger van het Minderhedenforum)

Lieven Verlinde, buurtwerk 't Lampeke, lieven.verlinde@lampeke.be